

БУЮК МУТАФАККИР АБУ АЛИ ИБН СИНО ЎГИТЛАРИНИНГ БУГУНГИ КУНДА БОЛА ТАРБИЯСИДА АҲАМИЯТИ

Мирзаева М.М.

Анджон давлат тиббиёт институти
Анджон шаҳри Ю.Атабеков кўчаси № 1 уй.

Аннотация: Замонамиз кишиларини юксак ахлоқий фазилатлар руҳида тарбиялашда, комил инсон бўлиб жамиятимизни юксалтиришда, юртимиз равнақида, мустақиллигимизни мустаҳкамлашда буюк мутаффакирлар фикрларининг аҳамияти ниҳоятда катта. Ўзбекистон Республикаси Президентининг бевосита бошчилигида: «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури», «Таълим тўғрисида»ги қонун, Президент фармонларида ўз аксини топганлиги бежиз эмас. Таълим-тарбия тизимини тубдан ислоҳ қилиш борасида Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг фикр ва мулоҳазалари диққатга сазовор: "Бизни ҳамиша ўйлантриб келадиган яна бир муҳим масала – бу ёшларимизнинг одоб-ахлоқи, юриш-туриши, бир сўз билан айтганда, дунёқараши билан боғлиқ. Бугун замон шиддат билан ўзгаряпти. Бу ўзгаришларни ҳаммадан ҳам кўпроқ ҳис этадиган ким – ёшлар... Лекин айни пайтда ўзлигини ҳам унутмасин. Биз киммиз, қандай улуғ зотларнинг авлодимиз, деган даъват уларнинг қалбида доимо акс-садо бериб, ўзлигига содиқ қолишга ундаб турсин. Бунга ниманинг ҳисобидан эришамиз? Тарбия, тарбия ва фақат тарбия ҳисобидан”.

Калит сузлар : Абу Али ибн Сино , Сайд Нафисий , М. М. Герасимов

Мақсад: Бугунги кун жамоатчилик назоратини тарбияга қаратишни талаб қилмоқда. Чунки тарбия сўзининг ортида Ватан, миллат тақдири турибди. Ота-оналарнинг педагогик маданиятини ошириш, фарзанд тарбияси борасидаги бурч ва масъулиятини ошириш муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади.

Усул ва услублар: Ота-боболаримиз азал-азалдан ёшларга одобли, яъни яхши хулқли, меҳнатсевар, тўғрисиўз, халол, ростгўй, камтар, инсофли, диёнатли, ор-номусли, ўз туғишганларига, қариндош- уруғларига ва яқин дўсту-биродарларига меҳр-муҳаббатли, бир сўз билан айтганда, комил инсонлар қилиб тарбиялашга кучгайратлари ва ақл-идроқларини аямай ишига солиб, алоҳида диққатни қаратганлар. Чунки бунга асос бўла оладиган тарихий манбаларимиз бор. Айниқса ахлоқ-одобни юксалтириш, инсоний фазилатларни шакллантиришга катта маънавий аҳамият касб этадиган буюк мутафаккир Абу Али Ибн Синонинг таълимотлари ғоят ҳаётий сабоқларидир.

Натижалар: Жаҳон илм аҳли томонидан тан олинган машҳур қомусий аллома ва мутафаккир Абу Али Ибн Сино ўзидан бой интеллектуал мерос қолдирди. Ибн Синонинг қатор асарларида жумладан “Табиат дурдонаси”, “Оила тадбири”, “Ишқ рисоласи”, “Мантиқ рисоласи”, “Ахлоқ рисоласи” кабиларда табиатнинг турли ҳодисалари, ижтимоий ҳаётнинг ўзига хос муаммолари – инсон мақоми бахт-саодатга эришишнинг восита ва йўллари, адолат, комил инсон, шахс ва жамият, жамоани оқилона бошқариш, табиат ва инсон тўғрисидаги ғоялар аҳамиятга моликдир. Оилани ташкил этган киши оила аъзоларига “мудир” ва ўзининг сиёсатини қўллайди, улар отасининг иродасига бўйсундилар. Яшашда ва овқатланишда ҳамма тенгдир. Хуллас эркак “уй ва эга бўлган нарсаларни муҳофаза қилиши ва асраши учун рафиқага эҳтиёжлидир”-, дейди Ибн Сино. Мутафаккирнинг фикрига кўра, ҳар бир одам ожиз ёки касал бўлганда, кексайган вақтида унга қайғуриши учун ҳамда вафотидан кейин номини барҳаёт қилиши учун фарзандига ва хизматчиларига муҳтождир. Боланинг тарбияси онанинг ҳомиладорлигиданок бошланади. Оиладаги шарт-шароитлар, меҳр-муҳаббат, атрофдагиларнинг муносабатлари боланинг тарбиясида жуда катта роль ўйнайди. Ўз фарзанди борасида отанинг сиёсати шундан иборатки, унга чиройли исм қўйиш, яхши энага танлашдир. Болани доим яхши хулқлар ва одоблар асосида тарбиялаш лозим чунки ёмон феъл – атворлар ва нафратли одатлар болани бузади, улардан болани четлаштириш лозим. Бу мақсадга эришиш учун мураббий

болани қилган ишлари учун ёки мақтайди, ёки четлаштиради, ёки жирканч ва ёмон ишлардан кўрқитади, қочиради ёки яхши хулққа одатлантиради ва хайрли ишларга чорлайди. Калтаклаш сўнги чора ва уни қўллаганда бола оғриқни сезиши лозим, номига бўлса, “бола калтак (уриш)дан ҳайикмайдиган бўлиб қолади ва бунга аҳамият ҳам бермайди”.

Алломанинг фикри бўйича, “болага илм ва одобни биринчи навбатда ўргатиш лозим тажрибали, фахм – фаросатли, диндор одобли киши бўлиши шарт. Мактабда, одоб ва ахлоқ эгаларидан бўлган ҳурматли кишиларнинг фарзандлари билан дўстлашиб ўқиши лозим, бир биридан ёрдамани аямасдан. Биринчи навбатда (она) тили ва Қуръони Каримни, сўнг яшаш тарзи услуби ва маблағ топиш йўлларни, ҳуқуқларни ва санъатни ҳар бир киши ўзининг интилишига мос келадиган соҳани ўрганишга интилади” деб аллома ёзади.

Шу сабабдан шогирдларнинг хоҳишини инобатга олиш зарур. Фарзандни касбга йўналтириш ҳақида мутафаккир қуйидаги фикрларни билдиради: биринчидан, турмушини таъминлашда ўз санъатидан фойдаланишнинг лаззатини татиб кўрганда у ишининг манфаати ва қоидасига кўра ўз санъатига муҳаббати ошади ва муносабати ўзгаради уни такомиллаштиришга ҳаракат қилади. Иккинчидан ўз турмуш тарзини тўла таъминлашдан олдин масъулиятни ўз зиммасига олади.

Аёлларнинг энг яхшиси эса қуйидаги сифатларга эга бўлган аёлдир: 1) оқила бўлиши, 2) диндор бўлиши, 3) шарҳайли бўлиши, 4) зийрак ва мулоҳазали бўлиши, 5) меҳир-муҳаббатли бўлиши, 6) фарзандлари кўп бўлиши, 7) тили узун бўлмаслиги, 8) итоаткор бўлиши, 9) покдор ва очиққўнгил бўлиши, 10) эрнинг орқасида ва йўқлигида вафодор бўлиши, 11) оғир ва босиқ бўлиши, 12) виқорли бўлиши, 13) салобатли бўлиши, 14) эрига хизмати мақомида такаббурлик қилмаслиги, балки камтарлик бўлиши, 15) ўз иши ва хизматининг тадбирини яхши ва гўзал кўрсатиши, 16) эрининг топганини сақлашда тежамкор бўлиши, 17) эрнинг кўнглидан ҳам-андухнинг гарди ҳамда ғуборликни яхши ҳулқи ва гўзла забони ила пок этиши ҳамда эрининг ғамхўрлигига ўзининг чиройли муомаласи билан тасалли бериши”

деб Ибн Сино ҳисоблайди. “Оилада катта ёки кичик нарса бўлмайди. Ҳамма нарса, ҳатто, энг оддий бўлиб кўринган оилавий муносабатлар ҳам болага таъсир кўрсатади. Айниқса, ростгўйлик, самимийлик, садоқатлилик, ширинсухан бўлиш бола камолотидаги зарур ҳаётий воситалардан биридир” - Абу Али ибн Сино.

Абу Али Ибн Сино ахлоқ, таълим-тарбия ҳақида ҳикматлари:

Илм — нарсаларнинг инсон ақли ёрдами билан ўрганилишидир.

Ҳақиқатни очинглар, тўғри йўлдан юринглар. Бир-бирингиздан илм ўрганиб, камол топишингиз учун дил пардасини очиб ташланглар.

Қаноат деб, ўзига кифоя қиладиган нарсага эришишга айтилади; буни бўшашганлик ҳам дейишади. Қаноат камтарлик ва унча-мунча нарсани назарга илмайдиган хислат билан ҳирс ўртасида бўлади.

Сабр деб, инсон бошига тушган алам ва чидаб бўлмайдиган оғриқни то енгунга қадар ушлаб туришга айтилади.

Кишини қабих ва бемаза ишларга қадам қўйишдан тутиб турадиган ва уни яхши хулқ ва ишларга йўллашига ҳаё дейилади.

Иффат эса ёмонлик билан шаҳват ҳамда бунга ўхшаган нарсалар ўртасида туради. Яна у серҳафсалалик билан беҳафсалалик ўртасида туради.

Саховат эса бахил ҳамда зикналик билан сарф қилиш ўртасида туради.

Шижоат — довюраклик эса кўрқоқлик билан қўполлик ўртасида бўлади.

Яхши ва ёмон хулқнинг ҳаммаси шароит, тарбия, одатланиш натижасида вужудга келади. Яхши хулққа ҳам одат туфайли эришилади.

Ҳақиқат мантиқ илмидан талаб қилинсин! Ички қувватларнинг таъсирлари ва таъсирланишлари такрорланаверса, улар учун кучли бир малака ҳосил бўлади. Ахлоқ ҳам шундай вужудга келади.

Хулосалар: Мутафаккирнинг бу фикрлари - ахлоқ дарҳақиқат жамият тараққиётида, шахс ҳаётида муҳим аҳамият касб этади. Президентимиз ёшлар тарбиясини давлат аҳамиятига молик вазифа деб билди ва унинг нуфузини оширди. Ёшлар олдига янгича яшаш, янгича фикрлаш, ҳаётга муносиб ўрнини

топиш миллий ва умуминсоний қадриятларга уйғун янгича маънавиятни эгаллаш талаблари қўйилади.

Адабиётлар

1. И.Каримов. “Юксак маънавият енгилмас куч” Т.:2008.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёев Қарори “Ёшларни маънавий-ахлоқий ва жисмоний баркамол этиб тарбиялаш, уларга таълим-тарбия бериш тизимини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида “ Т.:2018,ПҚ-3907-сон.
3. Н.Турдибаев. “Ибн Синонинг илм ва ахлоққа доир баъзи рисоалари” Т.: 2009.
4. Абу Али ибн Сино ҳикматлари,Ziyouz.uz,2014
5. Н.Э.Юсупова,Н.Салимсакова Ш.Н.Бурнаев Ибн Сино оила ва бола тарбияси ҳақида Т.:2012.
6. Камалова Ш. У., Мунарова Р. У., Ахмедова Н. А., Алимкулов С. О., Эшонкулов Б. М. Педагогические взгляды Абу Али ибн Сины (Авиценны) // Молодой ученый. — 2015. — №9. — С. 1068-1070.